

ДІЄСЛІВНІ КВАЗИСИНОНІМИ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

Анотація. У статті пропонуємо для розгляду характеристику дієслівної синоніміки та специфіку її реалізації в прозі Ольги Кобилянської. У художньому доробку письменниці виділяють три основні групи дієслівних синонімів: ідеографічні/семантичні, стилістичні, семантико-стилістичні.

Синонімами користуються в усіх ділянках мовного життя. Безсумнівно, вивчення питань синонімії має важливе значення. Вони, будучи однією з категорій мови, є показником її багатства, створюють широкі можливості для мовного творчості, допомагають передати найтонші смислові відтінки.

Більш всього синонімічні багатства мови можна прослідкувати у художніх творах.

У художньому стилі синоніми використовуються для врізноманітнення викладу, для уникнення монотонності, набридливих повторів. Їх функція тут, в першу чергу, естетично-зображальна. Таким чином, у художній мові найпоширеніші емоційно-експресивні синоніми. Їх вплив на суттєве сприйняття посилюється за рахунок авторських семантичних неологізмів, тропеїчних вживань, звукопису та інших літературних прийомів.

На нашу думку, важливо й цікаво вивчати синоніміку окремого письменника, а також аналізувати окремі синонімічні ряди. Отже, **актуальним** є теоретичне осмислення явища синонімії на матеріалі дієслівних синонімів, дібраних з художніх творів Ольги Кобилянської.

Мета дослідження полягає у виявленні та характеристиці дієслівної синоніміки та специфіки її реалізації в прозі письменниці. Відповідно **завдання** статті – виявити дієслівні синоніми у прозових творах Ольги Кобилянської, систематизувати і класифікувати їх.

Останні десятиріччя поживаються вивчення лексичного складу художніх творів, а саме лінгвісти немало уваги приділяють вивченню лексичних синонімів, їх складу, функціям у творах українських письменників. Дієслівні синоніми є необхідними елементами текстів Ольги Кобилянської, вони впливають на читача емоційно-експресивною насиченістю й допомагають виявити і зрозуміти картину світу українського народу, а саме це, очевидно, і було одним із завдань письменницького задуму. Було встановлено, що надзвичайно багата синонімія особових форм дієслова. Зі стилістичною метою використовується одна особа замість іншої, число замість числа, одні форми часу замість інших. Розмаїття значень дієслова ґрунтується на численних семантичних відтінках.

Твори Ольги Кобилянської дійсно насичені дієслівною синонімією. Письменниця використовує більше трьохсот дієслівних синонімічних рядів, що, безумовно, сприяє точному і водночас яскравому відтворенню думки. Синонімічний ряд визначається як багатокомпонентна, відкрита, структурно організована одиниця лексичної системи мови. Кожне слово ряду пов'язане з іншими інтеграційною семою й одночасно відрізняється від інших унікальністю своєї семної структури, складом тих компонентів, які становлять зміст. З одного боку, слова пов'язані одне з одним, а з іншого – протиставлені. Отже, синонімічні ряди репрезентують семантичні розбіжності інтеграційного типу.

Зацікавленість дієслівною синонімією творів О. Кобилянської обумовлений структурним різноманітністю дієслова, його смислової ємністю, багатством і різноманітністю значень, лексичних зв'язків, наявністю соціально-стилістичної диференціації, граматичними відмінностями.

Загальноприйнятим є розподіл синонімів за характером додаткових значень. Науковці-лінгвісти виділяють три основні групи: **ідеографічні/семантичні, стилістичні, семантико-стилістичні.**

Розглянемо приклади дієслівної синоніміки творів видатного майстра слова О. Кобилянської відповідно до даної класифікації.

Ідеографічні (семантичні) синоніми позначаючи те саме поняття, різняться між собою додатковим значеннєвими відтінками, тобто виступають як засіб уточнення, виділення, деталізації тієї чи іншої ознаки поняття. Наприклад, синонімічний ряд на означення поняття **"текти"** у творах

О. Кобилянської представлений такими синонімами: текти (*текла кров*), протікати (*протікав потік*), пливти (*плила ріка*), спливати (*сльози спливали*), литися (*плявся піт*), журчати (*журчить потік*), вибрикувати (*вибрикує джерело*), (швидко) метатися (*потік метався*), нестися (*потік мчався*). Синоніми даного синонімічного ряду широко використовуються для передачі пейзажу, стану природи, погодних умов тощо.

Другий різновид – стилістичні синоніми трапляються у творах письменниці значно частіше, ніж семантичні. Вони мають емоційно-експресивне забарвлення, розрізняються за сферою вживання, емоційним забарвленням, абразійного тощо.

Різноманітним за своїм стилістичним характеристиками є синонімічний ряд на позначення поняття "розказувати", який передається синонімами: розповідати, (в етичному тоні) оповідати, (фольклорне) баяти, але найуживанішим для письменниці є саме слово оповідати, наприклад: "– Та дуріли! – відповіла, і тими словами оповіла одну частину своєї історії" [5, 496].

Третя група – семантико-стилістичні синоніми – є найчисленнішою у творах О. Кобилянської. Вони розрізняються значеннєвими відтінками, семантичним обсягом, емоційно-експресивним забарвленням, об'єднуючи в собі функції ідеографічних і стилістичних синонімів. Семантико-стилістичні синоніми – дуже зручний засіб передачі думок та індивідуального художнього мовлення письменниці, яка використовує більше сотні синонімічних рядів даної категорії; наприклад найдовший синонімічний ряд утворюється із домінантним словом ходити: блукати, блудити, бродити, сновигати, снуватися, тинятися, вешкатися, волочитися, дибуляти. Приклади використання цих синонімів можна побачити у таких реченнях: "Вони бачили, як вони роями, мов невтомимі мурашки, вешталися в фабриці й вокруг неї надворі" [5, 484], "Не дурно волочилася по лісі. Котрий християнин іде в ліс слухати, як він шумить?" [5, 451].

Уміле й доречне використання синоніміки – один з найважливіших показників майстерності будь-якого письменника. Мова художніх творів О. Кобилянської характеризується багатством синонімічних засобів відображення, без яких вона в значній мірі була б позбавлена образності, краси, емоційності та експресивності.

Отже, для творів Ольги Кобилянської характерним є нагромадження синонімів; кожен з них надає нового, яскраво-конкретного відтінку образів. Вони репрезентують нам різноманітні приклади вживання саме дієслівних синонімів: семантичних, семантико-стилістичних і контекстуальних.

Література

1. Бевзенко А.Т. До історії питання про лексичну синоніміку / А. Т. Бевзенко. // Збірник робіт аспірантів Одеського ун-ту. Гуманітарні науки. – Одеса, 1964. – С. 250-256.
2. Білевич Т. П. Дієслівна багатозначність у процесі розвитку мови / Т. П. Білевич // Мовознавство. – 1999. – № 1. – С. 46.
3. Буткова Г.В. Структура синонімічного ряду і його семантичний простір / Г.В. Буткова // Стилістика укр. мови: зб. наук. праць. – К. : Вид-во Київського державного педагогічного інституту, 1990. – С. 46-53.
4. Груба Г. Засвоєння синонімічних форм на міжпредметній основі / Г. Груба. // Дивослово. – 1998. – № 7. – С. 17-19.
5. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови / А. П. Коваль. – К., – 1978. – С. 41-51.
6. Колесников О. А. Міжрівнева синонімія і теорія граматичного значення / О. А. Колесников // Мовознавство. – 1985. – №1. – С. 33-36.
7. Миронова Г. М. З одного синонімічного ряду / Г. М. Миронова // Українська мова і література в школі. – 1987. – №7. – С.73-74.